

HUGOLIN LANGKAMMER OFM

ZACHĘTA DO MĘŻNEGO WYZNANIA CHRYSYTA
W UJĘCIU ŚW. ŁUKASZA
(Łk 12, 1-12)

Fragment Łk 12, 1-12 kontynuuje w pewnym sensie poprzednią krytykę faryzeuszy. Wprowadza jednak dwa nowe elementy. Jezus ostrzega swoich uczniów przed ich obłudną postawą a równocześnie zapowiada prześladowanie. Nie trzeba się jednak obawiać ani faryzeuszy, ani innych prześladowców, gdyż Jezus zapewnia uczniom asystencję Ducha Świętego i nagrodę wieczną. Łukasz korzystał w tej narracji ze źródła Q i prawdopodobnie już tam znalazł układ także przez niego prezentowany¹. Mt przegrupował perykopę (w. 1 b.c. = Mt 16, 5f; w. 2-9 = Mt 10, 26-33; w. 10 = Mt 12, 31 n.; w. 11-12 = Mt 10, 19 n.)². Wprowadzenie do perykopy pochodzi od Łukasza i wyolbrzymia liczbę ludzi zdążających do Jezusa (w. 1a; por. 11, 29). Jezus udaje się do Jerozolimy – do miejsca, gdzie dokona zbawienia wszystkich. Zostanie wprowadzie odrzucony, ale dokonał tego, czego żądał od Niego Ojciec w niebie. O liczbie uczniów Łukasz nic nie mówi, jakkolwiek Jezus najpierw do nich skierował swoje pouczenie (w. 1b). Dopiero od w. 13, a więc od wprowadzenia do następnego epizodu zmieniają się adresaci katechezy Jezusa na Jego drodze do Jerozolimy. Podział Łk 12, 1-12 należy ustalić bardziej w oparciu o treść niż o kryteria literackie, gdyż w. 2-3 są wy-

Prof. dr hab. Hugolin LANGKAMMER OFM – Katedra Egzegezy Pism Apostolskich NT w INB KUL; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin, tel. (081) 533-32-31.

¹ Tak twierdzi większość komentatorów. Zob. J. E r n s t, *Das Evangelium nach Lukas*, Regensburg 1976, s. 390-392.

² Szerzej na ten temat: J. M. R o b i n s o n, *Worksheets for Q 12*, SBLASP 26(1987), s. 586-605.

jaśnieniem w. 1 b.c. i dlatego nie stanowią osobnego trzonu³. Dopiero dalsza część (w. 4-12) rozwija wątek stanowczego wyznania Chrystusa. W ustaleniu granicy pomiędzy w. 1-3 a w. 4-12 pomaga ponowny apel skierowany bezpośrednio do uczniów, których nazywa „przyjaciółmi”. Poszczególne słowa Jezusa, zawarte w w. 4-12 (w. 4 n. 6 n. 8 n. 10. 11 n.), mogły już w Q znaleźć się w formie tematycznego zbioru, na którym Łukasz oparł swój opis⁴.

I. OSTRZEŻENIE PRZED „KWASEM” FARYZEUSZY (w. 1)

Łukasz rozpoczyna narrację o kwasie faryzeuszy i o nawoływaniu do mężnego wyznania w ucisku stwierdzeniem ukazującym zebrany wokół Jezusa tłum. Liczba *myriades*, która dosłownie znaczy „dziesięć tysięcy”, posiada także znaczenie ogólniejsze w sensie tłumy, którego nie da się dokładnie przeliczyć (por. Dz 21, 20)⁵. Wprawdzie obecny jest lud, ale Jezus przemawia do uczniów, którzy byli blisko Niego, co wynika z tekstu. Łukasz jednak wprowadził tłum w otoczenie Jezusa (por. 6, 17-20), gdyż ostrzeżenia Jego mają także na uwadze wszystkich wyznawców Chrystusa. Przez fakt zebrania się wokół Jezusa zalicza lud, co najmniej pośrednio, do wyznawców Chrystusa. Nie mówiąc już o tym, że należy się tu liczyć także z eklezjalnym poszerzeniem katechezy Jezusa⁶. Pierwsze ostrzeżenie wyrażone przez imperatyw (*prosechete*) za pomocą metafory kwasu chlebowego, która tutaj otrzymuje wyjaśnienie, tj. „obłuda” (gr. *hypokrisis*), tłumaczy jedną z podstawowych cech postawy faryzeuszy. Są obłudnikami i to szkodliwymi. Chociaż kwas ma pozytywne znaczenie w procesie powstawania chleba, tutaj ma znaczenie ujemne, także z racji przefiltrowania innych swoim postępowaniem pseudo-religijnym (por. 11, 39-52). Mt dołącza do faryzeuszy saduceuszów, a Mk odnosi metaforę kwasu do Heroda. Tylko Łukasz mówi wyraźnie co Jezus miał na uwadze ostrzegając przed „kwasem” faryzeuszy.

³ Podobnie S. Grasso, *Luca*, Roma 1999, s. 354 n.

⁴ Na temat walorów retorycznych perykopy zob.: W. Wellner, *The Rhetorical Genre of Jesus Sermon in Luke 12, 1-13, 9*, w. D. F. Watson (red.), *Persuasive Artistry. Studies in New Testament Rhetoric. FS G. A. Kennedy* (ISNTSS 30), Sheffield 1991, s. 93-119.

⁵ Por. G. Schneider, *Das Evangelium nach Lukas, Kapitel 11-24* (OTKNT 3/2), Gütersloh-Würzburg 1977, s. 278.

⁶ Moment ten podkreśla zdecydowanie J. Kremer (*Lukasewangelium* (NEBNT 3), Würzburg 1988, s. 133-135).

II. O UKRYCIU I UJAWNIENIU ZŁEGO I DOBREGO (w. 2-3)

Uzasadnienie poprzedniego ostrzeżenia jest dwuczłonowe. Nawiązuje ono oczywiście do przewrotnej postawy faryzeuszy i dlatego pierwszy człon dotyczy charakteru człowieka właściwie każdego. Nie da się bowiem na dłuższą metę ukryć tego, co w człowieku siedzi, niezależnie od tego czy jest dobre, czy złe. Z uzasadnienia dotyczącego moralnej postawy człowieka logion przechodzi do konkretnego audycyjnego, posługując się dwoma logionami mądrościowymi. W odróżnieniu od Łk 8, 17 (par. Mk) nie odnoszą się one do Ewangelii, gdzie chodzi o siłę jej dynamicznego oddziaływania, lecz o zamaskowaną obłudę faryzejską, której nie da się ukryć. Przed takową ostrzega Jezus swoich słuchaczy i dlatego słowa te są skierowane do słuchaczy (2 os. l. mn.), aby nie postępowali tak jak przywódcy Izraela. Mało prawdopodobne jest, że mamy tu do czynienia z zachętą do uczniów, aby jednak nie w ukryciu i nie po cichu głosili Chrystusa, tym bardziej, że z wierszem 4. rozpoczyna się nowa część tematyczna.

III. ODEZWA DO „PRZYJACIÓŁ” (w. 4-5)

Ponowne wprowadzenie z powołaniem się Jezusa na swój autorytet (*leg de hymin*), gdzie uczniów nazywa przyjaciółmi (por. J 15, 14-16), pociąga za sobą kilka słów logionów pokrzepienia i ufności. Śmierć w znaczeniu fizycznym nie jest sprawą najgorszą (por. 9, 25), dlatego należy się bać jedynie Boga a nie śmierci, gdyż On może bezbożników ukarać wieczną śmiercią w piekle, zgodnie z przekonaniem tradycji żydowskiej (2 Krl 23, 10; Jr 7, 31-32; 19, 6; Iz 31, 9; 66, 24 por. Mt 5, 22. 39 n.). Gehenna była pierwotną nazwą dla doliny Hinnon, położonej na południowy zachód od Jerozolimy, gdzie uprawiano kult Molocha, składając mu ofiary nawet z dzieci (2 Krl 16, 3; 21, 6). Później Gehenna (aram. *gehinnam*, gre. *geenna*) stała się pojęciem ogólniejszym wyrażającym miejsce kary i męki. Takie znaczenie przyjął także Nowy Testament. Łukasz mówi tylko o zabijaniu „ciała” unikając dodatku „i duszy”, co spotykamy w Mt. Hellenizm bowiem głosił niezniszczalność duszy ludzkiej. Jednakże idea życia pozagrobowego wyraża w naszym tekście Boży wyrok skazania kogoś na karę po fizycznej śmierci. Podwójne zaakcentowanie „bojaźni Bożej” nie ma na celu wzbudzenia u czytelnika Ewangelii lęku, lecz

zachęca do należytej czci Boga i wyznania Jego Syna. Do tego bowiem zmierza już pośrednio pragmatyka następujących wierszy⁷.

IV. UFNOŚĆ W OPATRZNOŚĆ OJCA NIEBIESKIEGO (w. 6-7)

Dwa retoryczne pytania, zawierające jednak w sobie odpowiedź, mają pobudzić do myślenia. Metafory o „pięciu wróblach” (Mt mówi o dwóch) oraz o włosach na głowie (por. 21, 19; Dz 27, 54; 1 Sm 14, 45) prowadzą od mniejszej przesłanki do większej. Jeśli bowiem Bóg stara się o wróble sprzedawane za marne grosze, to tym bardziej o „swoich”, tj. o uczniów Jezusa, do których On przecież kieruje swoje słowa. Powoływanie się na asa, jako na zapłatę, pomaga w wykazaniu dysproporcji pomiędzy ludzkimi możliwościami, jakżeż ograniczonymi, a wszechmocnym działaniem Bożym. As bowiem to mała brązowa moneta rzymska (denar np. był podzielony aż na 16 asów). Najmniejszą monetą był kwadrant, cztery części asa. Kwadrant – według dzisiejszych przeliczeń – to może jeden grosz. Liczenie włosów na głowie jest dla człowieka sprawą niemożliwą. Jezus pragnął przez tę metaforę powiedzieć, że życie ludzkie spoczywa całkowicie w rękach Boga⁸.

V. NAGRODA ZA WYZNANIE SYNA CZŁOWIECZEGO (w. 8-9)

Wiersze te stanowią pewną całość. Twierdzenie i zaprzeczenie jest typowe dla semickiego myślenia i stylu, co świadczy też na korzyść autentyczności tych logiów Jezusa. Potwierdza to nadto tytuł chrystologiczny, którym Jezus ziemski często się określał. Oprócz logiów o cierpieniu i wywyższeniu Syna Człowieczego, o uniżeniu i absolutnej władzy nad złem (odpuszczenie grzechów), dochodzi tu żądanie wyznania Syna Człowieczego tu na ziemi. Tylko taki akt, równający się wyznaniu Synostwa Bożego Jezusa, może liczyć na nagrodę w niebie i przyjęcie wyznawcy przez Ojca na sądzie ostatecznym. Tekst paralelny znajduje się także w Mt 10, 32 n., z tym że Mateusz ukryty motyw o Bogu, występujący w Łk („przed aniołami Bożymi”), zastąpił wyraźnym zwrotem („tego wyzna także mój Ojciec w niebie”). W Q więc znaj-

⁷ Zob. także D. M. S w e e t l a n d, *Discipleship and persecution: A Study of Luke 12,1-12*, Bibl 65(1984), s. 61-79.

⁸ Dysproporcję metaforyczną, wyrażoną w tych wierszach, omawia szerzej D. C. Allison (*The hairs of your head are all numbered*, ExpT 101(1990), s. 334-336).

dowała się wersja Łukasza (por. także Łk 15, 10; 22, 69). O identyfikacji tytułu Syna Człowieczego z Jezusem wyraźnie świadczy w. 10⁹.

VI. BLUŹNIERSTWO PRZECIW DUCHOWI ŚWIĘTEMU (w. 10)

Logion o bluźnierstwie przeciw Duchowi Świętemu wzięty jest z Q. Korzystał też z niego Mt 12, 32. Skoro także przytacza go Mk 3, 29 należy sądzić, że sięga najstarszej tradycji i jest autentyczny. Łukasz i Marek jednocześnie nazywają szyderstwa przeciw Duchowi Świętemu blasfemią (*blasphemia*), a to przeciw Synowi Człowieczemu – słowo przeciw (*ereia logon*) Niemu, a więc ogólniej i łagodniej. Skoro w Dz 13, 45; 18, 6; 26, 11 spotykamy ten sam czasownik, należy przypuszczać, że Łukasz także w Ewangelii logion Jezusa rozciąga na czas Kościoła, dla którego Duch Święty jest obiecany osobowym darem zbawczym posłanym od Boga, wymodlonym przez Jezusa. Kto więc nie przyjmuje Ducha Świętego, gardzi najwyższym dobrem, które Bóg daje człowiekowi, tj. zbawieniem. Łukasz przez odpowiednie czasowniki pragnie wyrazić zasadniczą myśl. Jezus przyszedł po to, aby nas zbawić, stąd wybacza nam grzechy i przewinienia. Choć Łukasz także mówi o bluźnierstwach przeciw ziemskiemu Jezusowi, dotyczą one jednak ukrzyżowanego Jezusa (Łk 22, 65; 23, 36. 39), który przecież modlił się do Ojca, aby wybaczył Jego oprawcom (Łk 23, 34), a żałującemu łotrowi obiecał niebo (Łk 23, 43).

VII. DUCH ŚWIĘTY A PRZEŚLADOWANIE KOŚCIOŁA (w. 11-12)

Wiersze te mogą już mieć na uwadze prześladowanie pierwszych chrześcijan, ale obejmują także smutną rzeczywistość, która spotkała apostołów i uczniów Chrystusa. W odróżnieniu od Mt 16, 19 n. (por. także Mk 13, 11 par. Łk 21, 14 n.) Łukasz podaje instancje, które prześladować będą uczniów. Na pierwszym miejscu figurują synagogi. Za czasów Jezusa były pod wpływem faryzeuszy. Jednak do wydalenia chrześcijan z synagogi nie doszło jeszcze za czasów Jezusa ani Pawła. Dwunasta prośba modlitwy zwanej

⁹ Obszerniej omawia to zagadnienie R. Pesch (*Über die Autorität Jesu. Eine Rückfrage anhand des Bekenntnis- und Verleugnerspruchs Lk 12, 8f par.*, EThSt 38(1977), s. 25-55).

Osiemnastoma Błogosławieństwami domaga się wyniszczenia „Nazarejczyków”. Prawdopodobnie chodzi o chrześcijan. W myśl tekstów Janowych (J 9, 22; 12, 42; 16, 2) chodziłoby raczej o wykluczenie z synagogi jako miejsca zgromadzeń religijnych i nabożeństw¹⁰. Synagoga bowiem po zniszczeniu świątyni jerozolimskiej przez Babilończyków w pewnej mierze miała ją zastąpić. W każdym razie stanowiła duchową ojczyznę żydostwa szczególnie w czasie niewoli i w diasporze, czyli poza granicami Palestyny (Dz 13, 14, Mk 1, 39; Łk 4, 16-21). Nie jest jednak wykluczone, że synagoga stała się później także miejscem sądu na równi z dwoma innymi instancjami żydowskimi, które Łukasz wymienia zaraz po synagodze, mianowicie „urzędy” (*archai*) oraz „władze” (*eksousia*). Z braku tekstów paralelnych trudno określić dokładne znaczenie. Urzędy mogą odnosić się do lokalnych władz żydowskich. Władze zaś mogą mieć na uwadze rzymskich trybunów. Oczywiście obchodziły ich sprawy religijne, gdy żydzi oskarżali chrześcijan o rozruchy uzasadniali, że są skierowane przeciw władzom rzymskim i zakłócają ład społeczny. Dzieje Apostolskie dostarczają materiał dotyczący tej sprawy (Dz 18, 12-16; 23, 12-22). Żadna jednak z tych instancji nie powinna straszyć uczniów ani wprawiać w zakłopotanie, gdyż sam Duch Święty w takich wypadkach przyjdzie im z pomocą i poda im odpowiednie słowa obrony i przemówienia. Wydaje się, że Łukasz odróżnia „obronę” (dosł. jak macie się bronić – *pōs ē ti apologēsēsthe*) od tego „co mają mówić” (*ē ti eipēte*). Słowa obrony i pouczenia zarazem znajdujemy w mowie św. Szczepana (Dz 7, 1-53), a więc uczniowie będą mówić, a Duch Święty ich pouczy (*didaksei*), sam nie będzie mówił (por. Ez 4, 12).

W. 12 jest obietnicą, a ponieważ daje ją Chrystus, pierwotny Kościół wierzył w działanie Ducha Świętego i także je odczuwał¹¹.

*

Podobnie jak kiedyś Jezus zachęcał swoich uczniów do mężnego wyznawania Jego i Ewangelii, tak zachęca i nas, którzy nie mniej niż uczniowie narażeni jesteśmy na tchórzostwo, na obojętność, a nawet wyparcie się Chrystusa, obierając za absolut inne rzeczy czy sprawy. Nawet gdyby one z natury były dobre, to przez zdradę Chrystusa na ich korzyść, stają się złe. Nadto nie

¹⁰ Por. M. W r ó b e l, *Synagoga a rodzący się Kościół*, Kielce 2002.

¹¹ Teksty o prześladowaniu uczniów w NT związane ze wsparciem Ducha Świętego omówiłem obszernie w: *Pneumatologia biblijna*, Opole 1998.

ma wartości i dobra większego nad nasze zbawienie i życie wieczne w zjednoczeniu z Trójcą Przenajświętszą. Tym darem, udzielonym nam szczególnie przez Ducha Świętego, nie wolno gardzić, aby nie zasłużyć na najgorsze, co może spotkać człowieka, mianowicie brak miłosierdzia Bożego i łaski przebaczenia. Jesteśmy „przyjaciółmi” Chrystusa i możemy się czuć bezpieczni, gdyż czuwa nad nami nasz Ojciec niebieski, a w chwilach krytycznych stanie przy nas Duch Święty, aby nas wzmocnić oraz udzielić rad i mądrości. Jeśli jesteśmy przyjaciółmi Chrystusa, okażmy się tego przywileju godni.

BIBLIOGRAFIA

- E r n s t J., Das Evangelium nach Lukas, Regensburg 1976.
G r a s s o S., Luca, Roma 1999.
K r e m e r J., Lukasevangelium (NEBNT 3), Würzburg 1988.
P e s c h R., Über die Autorität Jesu. Eine Rückfrage anhand des Bekenntnis- und Verleugnerspruchs Lk 12, 8f par., EThSt 38(1977), s. 25-55.
S c h n e i d e r G., Das Evangelium nach Lukas, Kapitel 11-24 (OTKNT 3/2), Gütersloh-Würzburg 1977.

INCORAGGIAMENTO ALLA CONFESIONE PUBBLICA DI CRISTO SECONDO LUCA (Lk 12, 1-12)

S o m m a r i o

L'occasione del discorso (Luca 12, 1-12) è fornita dal radunarsi di una grande folla, tuttavia Gesù, incominciando a parlare, si rivolge in modo particolare ai discepoli. La prima parte del testo ha inizio con una messa in guardia nei confronti dell' ipocrisia dei farisei. È a motivo della dopiezza della loro dottrina. Per quella mentalità sono possibili persecuzioni. Sono elencati tre ambiti di minaccia. Ma sta la promessa: Spirito Santo (*che*) insegnerà in quell'ora che cosa dovranno dire „amici” di Gesù. Ma prima viene la sentenza sulla bestemmia: una parola contro il figlio dell'uomo sarà perdonata – una parola contro lo Spirito non verrà perdonata. Il discorso di Gesù riguarda anche noi. Il timore nei confronti della sofferenza non può delimitare la libertà cristiana anche oggi che non ha come primo valore la salute fisica, ma la confessione pubblica di Gesù.

Riassunto da p. Hugolin Langkammer OFM

Słowa kluczowe: teologia Łk, wyznanie Syna Człowieczego, prześladowanie Kościoła.
Key words: Luk's theology, Son of God's confession, persecution of the Church.